

גליון תשפט + ערש"ק פרשת עקב

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

תפילת שמונה עשרה לעת"ל

מדוע אומרים תחנון אחרי שמונה עשרה?

גדר מצות ת"ת בנשים

לטפס ללא הפסק!

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

לקראת שבת

גדולה, ומכל שכן להחליפה ולהמירה במדה טובה זה משחיר את הפנים (”מיא וערט גוט פאר שווארצט ביז מיא קומט צו א שטיקל אמת“).

וא”כ כאשר כה יביט על הזולת, דגם הזולת יש לו ג”כ מכאוביו הפרטיים (מה שעל הזולת שהוא לא טוב, תופס במהירות יותר (”נעמט זעך דאס געכער צוא“), מכמו על עצמו), ומ”מ הלא בחיצוניות אינו ניכר כ”כ, א”כ הוא טוב וראוי לקרבו, בדרכים ואופנים יכולים לפעול בעזרתו ית’.

^(אגרות קודש חי”ד עמ’ קמ-א)

”ומבשרך לא תתעלם” – כשלא אכפת מהזולת, זהו חסרון שלך

כתוב ”כי תראה ערום וכסיתו ומבשרך לא תתעלם” (ישעי נח). כשרואים יהודי ערום בלי ציצית ובלי תפילין – וכסיתו, לא להעביר את היד ולבטל את הדבר ביאוש באמירה מה אפשר לעשות, או להתאנח ולצאת בכך ידי חובה.

לא, ביאוש ובאנחה לא פועלים שום דבר, ולא זה הוא הכוונה העליונה, אלא ”וכסיתו“, עליך לכסות אותו, עליך להלבישו בציצית ותפילין.

ישנם אנשים שבזולת הם רואים מיד כל החסרונות מבלי למצוא על כך סיבה וצד של זכות, ולא שמים לב להתבונן בסיבות שהביאו את הלז למצב הרע והמר ביהדות, מדוע אין הוא לובש ציצית, מדוע אין הוא מניח תפילין ר”ל, מה הן הסיבות שהביאו אותו כל כך רחוק וניתקו אותו חלילה מקיום המצוות.

לא רוצים לחשוב כלל בכך, ועל כך אומר הפסוק ”ומבשרך אל תתעלם“, כשלא איכפת לך מהזולת, אל תטעה בעצמך שרק הזולת אינו איכפת לך מפני שהוא זולת לך, לא, אם הזולת לא איכפת לך מלמד הדבר שגם אתה עצמך לא איכפת לך, ובמילא כשרואים מישهو ערום ר”ל מציצית ותפילין אין הדבר נוגע, וכאשר הדבר לא איכפת באים לידי יאוש ויוצאים ידי חובה באנחה.

זהו ”כי תראה ערום“, כשרואים ערום ר”ל מתורה ומצוות – הרי זה מחייב ”וכסיתו“, הלבש אותו בלבושי תורה ומצוות. הדבר צריך להיות נוגע לך היטב, ועליך להרהר בכך, לדעת הסיבות שגרמו להלז להיות ערום כל כך, ולחפש עצות טובות מתוך רחמנות, אהבה וקירוב, כיצד בעזרת השי”ת להביא את הלז חזרה לדרכי התורה והמצוות.

כאשר הזולת אינו איכפת לך, הרי הסיבה לכך היא משום שאתה עצמך איננו כפי שצריך להיות, ועליך לחפש את החסרונות בתוך עצמך. זהו ”ומבשרך אל תתעלם“. וכאשר יהי’ איכפת לך להטיב את עצמך בדרכי התורה והמצוות, גם הזולת יהי’ איכפת לך ותעשה טובה לזולת ביהדות.

אברכים היו צריכים להקים חברה מלביש ערומים, להלביש את הנוער בציצית ותפילין, על כל אברך להשפיע על הסביבה ועל החברותא שלו, שיתקרבו לדרכי התורה והמצוות.

^(תרגום מלקוטי דיבורים ח”ד עמ’ תשכט, א-ב – לקוטי דיבורים המתורגם ח”ה עמ’ 4-1053)

פתח דבר

בעזה”י ת.

לקראת שבת קודש פרשת עקב, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי’, את קונטרס **’לקראת שבת’** (גליין תשפט), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ”ק אדמו”ר מליובאוויטש צוקללה”ה נבג”מ זי”ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע”י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו”ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע”פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו”ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויהי”ר שנוכה לקיום היעוד ”כי מלאה הארץ דעה את ה’“, ונוכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא, מכון אור החסידות

תוכן ענינים

מקרא אני דודש.....**ב**

נאנס ולא גמר המצוה – כאילו עשאה?

מדוע אין רש”י מביא עונש יהודה שלא גמר המצוה ? / כל המצוה – מצוה אחת או כללות המצוות ? / ביאור דברי רש”י על ”אם התחלת במצוה גמור אותה“ והשייכות בין ענין זה לכניסת בני”י לארץ ישראל

^(ע”פ לקטי שחזת ח”ס עב 94 ואילך)

פנינים ⚡ עיונים וביאורים קצרים**ה**.

להתפלל בלחש או לא להשמיע קול בתפלה? (עניין בארובה לקטי שחזת חל”ה עב 192 ואילך)

”ישא ה’ פניו” או ”לא ישא פנים”? (ע”פ לקטי שחזת חב”ד עב 78 ואילך)

יינה של תודה.....**ו**.

תפילת שמונה עשרה לעתיד לבוא

מדוע על פי הוזהר יש להתפלל בלחש גמור ? / מהו הקשר בין תפילת שמונה עשרה לעולם האצילות ? / במה מתבטא ”כעומד לפני המלך“ ? / ומדוע לעתיד לבוא יתפללו שמונה עשרה בקול רם ? – ביאור בעומק מהות תפילת שמונה עשרה בזמן הזה ולעתיד לבוא

^(ע”פ לקטי שחזת חל”ה עב 192 ואילך)

פנינים ⚡ דרוש ואגדה**י**.

”מאורות” לכל המצוות (ע”פ הורת מנחם חב”ז עב 47 ואילך)

מדוע אומרים תחנון אחרי שמונה עשרה? (ע”פ הורת מנחם השב”ד ח”א עב 471 ואילך)

חידושי סוגיות**יא**.

מצות ת”ת בנשים

יסיק דחיובן בלימוד הלכות הצריכות הוי בגדר ת”ת ולא רק הכשר מצוה / יפלפל במה שהש”ס לא הזכיר חלקן הנ”ל בת”ת אלא דוקא הא דאקרויי ואתנויי לבניהו ולבעלייהו

^(ע”פ לקטי שחזת ח”ד עב 37 ואילך)

תורת חיים**יד**.

לטפס ללא הפסק!

דרכי החסידות.....**טו**

שיחי’ איכפת להיטיב מצבו של חוולת

**נאנס ולא גמר המצוה
- כאילו עשאה?**

מדוע אין רש"י מביא עונש יהודה שלא נגזר המצוה? / כל המצוה – מצוה אחת או כללות המצוות? / ביאור דברי רש"י על "אם התחלת במצוה נמור אותה" והשייכות בין ענין זה לכניסת בנ"י לארץ ישראל

”כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות, למען תחיון ורבותם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם” (פרשתנו ח, א). ומפרש רש”י:

“כל המצוה – כפשוטו. ומדרש אגדה: אם התחלת במצוה גמור אותה, שאינה נקראת המצוה על שם הגומרה; שנאמר 'ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם' – והלא משה לבדו נתעסק בהם להעלותם, אלא לפי שלא הספיק לגומרה וגמורה ישראל נקראת על שמם”.

ולכאורה, החילוק בין הפירוש "כפשוטו" לבין ה"מדרש אגדה" הוא, האם "כל המצוה" מתייחס למצוה אחת או למצוות רבות:

לפי הפירוש הראשון יש לתפוס את הכתוב "בפשוטו" – שהכוונה היא להזהיר על כִּלְיוֹת קיום המצוות (ולא למצוה פרטית אחת), כי (בלשון הרא"ם) "שם מצוה הוא שם המין, וכאילו אמר כל המצוות";

אמנם כדי להטעים יותר את הלשון "כל המצוה" – שמשמע כמתייחס למצוה אחת מסויימת – מוסיף רש"י ומביא "מדרש אגדה", שלפיו יש כאן חידוש בדבר החובה על האדם להשלים את אותה מצוה פרטית שהתחיל בה ולעשותה כולה ("כל המצוה") – "אם התחלת במצוה גמור אותה".

אך לכאורה חסר ביאור, כי הכתוב אומר כאן שבזכות "כל המצוה" יזכו להיכנס לארץ ישראל – "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות, למען תחיון ורבייתם ובאתם וירשתם את הארץ וגו'";

ובכן, בשלמא לפי הפירוש "כפשוטו" מובן, שבזכות בלילות קיום המצוות יזכו להיכנס לארץ ישראל – אך לפי ה"מדרש אגדה", שהכוונה היא ללימוד פרטי של "אם התחלת במצוה גמור אותה", אינו מובן: איך שייכת הוראה מיוחדת זו לענין הכניסה לארץ ישראל?

שיהי' איכפת להיטיב מצבו של הזולת

הדבר צריך לעזר אותו וכאשר הוא יושב בחדרו עליו לעשות בבכיה על אישר הזולת אינו מתנהג כראוי

לגעות בבכיה על אישר הזולת אינו מתנהג כראוי

יש לקבוע עתים לתורה ויש למשוך את הזולת לבית המדרש לעתים הקבועים לתורה. מדוע כשרואים שמישהו עושה עוולה בעינינו ממון, מוכיחים אותו, וכאשר הדבר נוגע יותר, צועקים וקוראים את הלז לרב או לאיש אחר, ואילו כשרואים מישהו אינו מתנהג כראוי בעינינו רוחניים - אין הדבר חורה כלל, ודאי הדבר שיש להעיר לזולת בצורה כזו שלא לביישו חלילה, אדרבא הדבר צריך לצער אותו וכאשר הוא יושב בחדרו עליו לגעות בבכי על אשר הזולת אינו מתנהג כראוי.

(תרגום מלקוטי דיבורים ח"ד עמ' תשכט, א - לקוטי דיבורים המתורגם ח"ה עמ' 1053)

הבטה על הזולת – כפי שמביט על עצמו

...תיקון המדות בין אדם לחבירו, לראות גם בהזולת צד הטוב, ולהבין זה מעצמו ("פוך זיך אליין"), הלא בעצמו הנה כל אחד יודע עד כמה כבד לו לשבור את רוע לבבו ולהפוך את מדותיו הרעים, כי כל אדם יודע הוא נגעי נפשו, במה שהוא, הוא רק מחפה ע"ז לפני הזולת, אינו חפץ שזולתו יודע מסתרו, אבל בעצמו הוא יודע בטוב, כי כל אדם מנוגע ר"ל זה בטבעו שקרן, זה בטבעו רתחן, זה בטבעו מקנא, זה בטבעו קר, זה בטבעו אוהב וחומד הכל ורק לעצמו, הוא צריך לכל דבר (ולזולתו די ומספיק לחם יבש וכו'),

ויעד אשר מרחם השי"ת ושוברים איזה מדה רעה ומגרשים אותה עולה זמן נכון וביגיעה

לטפס ללא הפסק!

אי אפשר להסתפק
במצב של אתמול!

וודאי שיכול האדם
להשלים את תכליתו

וכן:

אי אפשר להסתפק במצב כפי שהי' אתמול, ולומר שכבר יצאו ידי חובה. כי הוכחה על דבר שהוא חי, היא שהוא צומח, וכפי שחמי כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אמר משל על חייו הרוחניים של יהודי, בדיוק כמו אחד המטפס על הר תלול, הוא אינו יכול לעצור באמצע, כי מיד כשרק יעצור יחליק למטה, ולא צריך להבהל איך אפשר לטפס - לעלות - ללא הפסק, כי, כאמור לעיל, מכיון שהקב"ה דורש זאת, בודאי שהוא - ברוך הוא - נותן כוחות ואפשרויות לכך, ואפשר לראות דוגמא לכך גם מגוף האדם, שחלקים שונים של האדם מוכרחים לנוח מזמן לזמן, אבל המוח והלב, פועלים תמיד ללא הפסק, וזו הוכחה שגוף האדם, חי.

תקותי, שיתבונן במה שדיברנו ובמה שהנני כותב לו כאן, והשם יתברך יחזק אותו שיוציא לפועל את השליחות הרוחנית יהודית שלו מהשם יתברך, בעירו נור-וולק, להשפיע על סביבתו ועל כל מי שיש לו השפעה, לקרב אותם יותר ליהדות ולתורה ומצוות. וכאשר יעשה בזה כאמור, זה בודאי יהי' בהצלחה.

סיפר לי אודות בנו ובתו שיחיו, ומאי הידיעה האם הם קוראים אידיש ברהיטות, הנני מצרף כאן העתק מכתב שכתבתי לקבוצת סטודנטים שביקרו אותי, ואקוה שזה יעניין גם את ילדיו שיחיו.

בברכה שיבשר לי בשורות טובות אודות כל האמור, ובתקוה שעוד נפגש לפני נסיעתו ואולי עוד קודם לכן, כפי שדיברנו בהיותו אצלי.

(הרשם מאנחת קודש ח"ה עמ' קצה ואילך)

בהמשך לשיחתנו שהיתה כאשר ביקר אותי, רצוני להדגיש בזה אודות המדובר, והוא שכל אדם צריך להעמיק ולהתבונן בכך שהוא נברא ע"י הרבונו של עולם, ובודאי שיש בכך כוונה, והכוונה היא כפי שכתוב במשנה במס' קידושין "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני", זאת אומרת שהאדם נברא כדי למלא את רצון הקב"ה בעולם, ומהו רצון השם יתברך, כבר נאמר באופן ברור ומדויק בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, שבהם יש הוראות ברורות כיצד צריך להתנהג בחיי היום יום, ולא רק לרבנים, שוחטים ומלמדים אלא גם לסוחרים, פקידים, רופאים, עורכי-דין וכו'.

ההתחלה של יהודי היא, שכאשר הוא קם משנתו הוא אומר "מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמותי בחמלה רבה אמונתך", היינו שהוא מכיר בכך שהשם יתברך הוא בעל הבית של העולם ומושל על העולם **בחמלה רבה**, כלומר שמה שהשם יתברך דורש מאדם ומיהודי בפרט, הרי הוא - ברוך הוא - דורש רק מה שיכולים לעשות, ליתר דיוק, מה שנדרש מיהודי, ודאי שבזמן המתאים, יכול הוא - האדם - לבצע.

ובפרט במקרה שלו, שהשם יתברך עזר לו והסתדר בעירו, וגם יש לו השפעה על סביבתו, צריך ומוכרח הוא להתעניין, בתור שליח - נציג - של השם יתברך, יומם ולילה, להאיר את סביבתו באור תורה ומצוות.

לקראת שבת

ה

ב. ויובן בהקדים הדיוק בדברי רש"י:

לכאורה, אם כוונת רש"י רק לפרש את התיבות "כל המצוה", שיש בהן הוראה לאדם שאם התחיל מצווה יסיימה כולה - הי' די באומרו: "אם התחלת במצוה גמור אותה", ותו לא;

ולמה הוצרך להאריך ולתת טעם מיוחד להוראה זו - "שאינה נקראת המצוה אלא על שם הגומרה" (ולהביא את כל האריכות בהראי' מ"עצמות יוסף")?

ואם נאמר שכוונת רש"י היא לעורר את מתחיל המצוה ולהדגיש לו עד כמה חשוב הדבר לסיים המצוה כולה - יקשה לאידך גיסא:

למה לא הביא רש"י את דברי חז"ל בעונשו של המתחיל ולא מסיים (סוטה יג, ב): "כל העושה דבר ולא גמרו . . מורידין אותו מגדולתו", וכמו שמביאים ראי' מיהודה בן יעקב שהתחיל בהצלת יוסף ולא גמר ומשום כך "יורד יהודה" (ויתירה מזו, שאף אירעו אסון ר"ל בבני משפחתו)?

ויש לומר, שאכן לצורך הבנת הכתוב כאן נדרש לנו לדעת את הצד החיובי דוקא - שהמצוה נקראת על שם מי שמסיים את המצוה, ולכן הביא רש"י דוקא ענין זה (ולא הביא את הצד השלילי - חסרונו של המתחיל, כי זה אינו נוגע לענינו), וכדלקמן.

ג. ביאור הענין:

בני ישראל הובטחו בכיבוש וירושת ארץ ישראל, מכח השבועה שנשבע הקב"ה לאברהם יצחק ויעקב - ואף על פי כן, הרי הכיבוש והירושה בפועל באים בזכות קיום המצוות של הבנים הכובשים, וכמו שכתוב בפירוש בפסוק דידן: "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות, למען תחיון ורבייתם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם".

[ראה גם רשב"ם ואתחנן ז, ט: "ושמא תאמרו, הואיל ונשבע לאבותינו לתת לנו את הארץ, למה הוצרכנו לשמור מצוותיו, כי יעשה מה שהבטיח מכל מקום! על זאת אני משיב לכם, כי אם לא תשמרו מצוותיו לא תירשו את הארץ, והוא לא יעבור על שבועתו, כי זו היא מדתו - שומר וממתין את הברית והחסד שנשבע לאבות לקיים מה שהבטיחן עד אלף דור, לאותו דור שיהיו אוהביו ושומרי מצוותיו".]

ובכלי יקר ריש פרשתנו: "שאם לא תזכה, אז ישמור ה' את השבועה, אבל לא לך - כי אם לדור אחר". ועיי"ש עוד].

והנה, גם בני ישראל בדור הקודם, אלו שמתו במדבר במשך הארבעים שנה, קיימו מצוות ובזה סייעו ופעלו את הזכות להיכנס לארץ;

וזאת איפוא אשר מדגיש כאן משה בדברו לדור שנכנסו לארץ, ש"אם התחלת במצוה גמור אותה שאינה נקראת המצוה על שם הגומרה":

אף שגם הדור הקודם קיים מצוות רבות העומדים ליזכות ישראל בכניסתם לארץ - הרי סוף סוף הכניסה לארץ מתייחסת היא דוקא למצוות שמקיימים עכשיו, בסוף שנת הארבעים, כי הם "גומרים" את הענין והכל נקרא על שמם!

ומעתה הרווחנו עוד, שגם לפי ה"מדרש אגדה" הנה התיבות "כל המצוה" מתייחסות הן

למצוות רבות (ולא רק למצוה אחת) –

כל המצוות שאותן קיימו יהודים במשך ארבעים שנה במדבר, נקראים ונחשבים על שם ה"גומרים", הדור ש"גומר" את קיום המצוות הנדרשות לצורך הכניסה לארץ בפועל.

הווי אומר: משה מדבר כאן לדור השני, בניהם של יוצאי מצרים, ואומר להם שהם "יגמרו את המצוה" ויכנסו לארץ, ולמרות שגם המצוות של אבותיהם סייעו לכאורה בזכות הכניסה לארץ – הרי כיון שהם "מסיימים" את הענין לכן הענין נקרא דוקא על שמם.

ד. אמנם בענין זה מתעוררת שאלה:

בשלמא אותם יהודים שהיתה להם שייכות לעצת המרגלים ולא רצו להיכנס לארץ, מובן מדוע המצוות שלהם – בשייכות לכניסה לארץ – נחשבות על שם אותם יהודים שכן נכנסו לארץ, שהרי הם לא רצו להיכנס לארץ ובגללם התעכבה הכניסה שנים רבות;

אבל אותם יהודים שלא היו בעצה אחת עם המרגלים, והם מתו במדבר רק בגלל הגזירה הכספית שכל אלו ש"מעשרים שנה ולמעלה" לא יכנסו לארץ, מדוע תילקח מהם הזכות של המצוות שלהם ותיקרא על שם הדור הבא?

וכדי להבהיר זאת ממשיך רש"י ומאריך להוכיח, שאכן יש חידוש בענין זה של קריאת המצוה "על שם גומרה", שהעיקר בזה הוא המעשה בפועל;

וכמו שמודגש בהרא"י מ"עצמות יוסף", שאף שמשה התחיל במצוה לבדו ורצה להמשיך בה עד תומה אלא שנאנס בינתיים – "לא הספיק לגומרה", מכל מקום, נקראת המצוה כולה על שם הגומרים את הענין בפועל ממש, "ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם".

וכעין זה בנידון דידן, שהכניסה לארץ נקראת דוקא "על שם הגומרה", אלו המסיימים את קיום המצוות ומביאים את הכניסה בפועל – למרות שגם בדור הקודם היו כאלה שהיתה להם זכות בזה, אך כיון שבפועל לא השלימו את הענין (שלא באשמתם), לכן נקרא הענין על שם הגומרים.

[במשכיל לדוד חידש, שאם התחיל במצוה ולא גמר את המצוה בגלל אונס – המצוה נקראת על שם המתחיל בה (ולא רק על שם הגומרה), כיון שרצה להמשיך ולסיימה ומה ביכולתו לעשות? !

ומה שהביא רש"י רא"י ממש רבינו – כתב המשכיל לדוד שמשה לא נחשב "אנוס" בדבר, כיון שאם לא הי' טועה במי מריבה היה יכול להיכנס לארץ ולקבור את עצמות יוסף בשכם, וממילא זה שלא סיים את המצוה נחשב כמו "אשמתו" כביכול (וראה גם באר בשדה על רש"י).

אמנם, אף שיש להעמיס כדבריו בלשונות המדרשים בענין זה (ראה תנחומא פרשתו: "נסתלק משה במדבר ולא נכנס לארץ"; ב"ר פפ"ה, ג': "לפי שנגזר עליו שלא יכנס לארץ"; ועוד) – הרי בלשון רש"י אי אפשר ללמוד כן, כי רש"י כתב בפירוש שמשה "לא הספיק" לגמור את המצוה, ומודגש בלשונו שאין זה באשמתו כלל, ואעפ"כ, למעשה נחשבת המצוה דוקא על שם הגומרים בפועל. ויש להאריך בזה, ואכ"מ].

לימוד התורה כ"מצווה ועושה", שדוקא שכר זה (זכות מצות ת"ת) "מגנא כולי האי". ולהכי בלימוד הלכות הצריכות להן, אם כי יש לאשה בזה יוקר מעלת התורה כו', מ"מ אין היא "מצווה ועושה", ואין לה זכות זו דתורה שישנה למצווה ועושה. וזהו כוונת הש"ס במאי דלא רצה לומר דהנשים זכיות בלימוד הלכות הצריכות.

ומעתה י"ל דכשמקשה בסוגיין "אילמא זכות תורה הא אינה מצווה כו'" הכוונה גם על התורה שלומדת לדעת לקיים מצוותיה. ועפ"ז יומתק גם הקס"ד "אילמא זכות תורה" שהוא (גם ובעיקר) על ענין זה דתורה (יוקר התורה) שישנו בנשים, ומ"מ המסקנא "הא אינה כו'" כי גם בזה "אינה מצווה (בתורה) היא", כנ"ל.

ומעתה יתבאר תירוץ הש"ס דזכיון דוקא באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנוי גברייהו כו', ורק זכות זו דאגרא כו' תולה לה לסוטה, כי בהך מילתא שפיר יש להן זכות של מצוה ועושה, וכמו שהאריך רבינו הזקן בהל' ת"ת שם, אחר שהזכיר דאינן במצות ת"ת, "אם היא עוזרת לבנה או לבעלה בגופה ומאדה שיעסוק בתורה חולקת שכר עמהם ושכרה גדול מאחר שהם מצווים ועושים על ידה". היינו דבזה יש לה חלק במצות הבעל והבן גופייהו, והם הלא בגדר "מצווה ועושה" (אלא שאעפ"כ לא הוי טעם שיברכו ברכה"ת כי הלא סיוע זה אינו חיוב עליהן, ודוקא לימוד הלכות הצריכות הוא חיוב הגורם לברכה"ת. ועיי"ע בלקו"ש שם אריכות הביאור בגדר סיוע זה במצוות הבן והבעל ע"פ דברי הר"ן גבי חלקה של אשה במצות פו"ר, ואכ"מ).

ומאחר שלימוד הלכות (דמצוות אלו) נעשה ענין ותכלית בפ"ע (של לימוד התורה), מובן ששוב אין הוא מוגבל רק לשעה ש"צריכה לידע היאך לעשותן" בפועל. ולכן גם האשה היודעת כבר הלכות הצריכות לה ויודעת "היאך לעשותן", יש לה שייכות ללימוד התורה, ולכן יכולה לברך ברכות התורה. ועפ"ז מובן מה שדייק רבינו וכתב בטעם דנשים מברכות ברה"ת טעם זה דוקא כראשון ועיקרי, שהרי בענין זה יש לנשים שייכות לתורה מצ"ע.

ובל' הראיות דלעיל מן הש"ס שאין הנשים בכלל ת"ת כלל אינן סתירה, כי אף שנתבאר שבלימוד ההלכות הצריכות להן יש ענין של לימוד התורה, בכ"ז מכיון שחיוב זה מסובב מחיובן במצות שלהן, הרי אין לומר ע"ז שהן "במצות ת"ת", ובמילא אין שייך לומר שיקבלו ע"ז שכר כמצוה ועושה במצות ת"ת. וע"ד המבואר בע"ז שם גבי לימוד התורה דב"נ בשבע מצוות דידהו, דאף שיש בזה מעלת התורה כנ"ל, עד שהוא ככה"ג, בכ"ז "אין מקבלים עליהם שכר כמצוה ועושים אלא כמי שאינו מצווה ועושה". ורק לזה כיוון הש"ס בקידושין במה דאמר ד"בנותיכם" אינן בכלל "ולמדתם אותם".

ועפ"ז מובן מה שלא אמר בגמרא דנשים יש להן זכות תורה מצד זה שחייבות ללמוד הלכות הצריכות להן, כי הא דקאמר בסוטה שם "הא אינה מצווה כו' נהי דפקודי לא מפקדא כו'" הכוונה בזה היא (לא שאין למצוא בנשים חיוב דלימוד התורה, כ"א) בנוגע ל"זכות תורה", פירוש בנוגע להשכר המיוחד שיש על מי ש"מפקדא", מצות

פנינים

עיונים וביאורים

ויש לומר שזהו החילוק בין שתי הגירסאות: להגירסא שבגמ' לפנינו "אסור להגבי' קולו בתפלתו", משמע שיש איסור "להגביה קולו" אך אין מצוה חיובית בתפלת לחש. אך להגי' "מכאן למתפלל שצריך שתהא תפלתו בלחש" משמע שמצוה התפלה מחייבת שתהא בלחש, מפני שעצם החפצא דתפלה הוא העבודה שבלב, שמחייבת תפלת לחש דווקא, וק"ל.

"ישא ה' פניו" או "לא ישא פנים"?

כי ה' אלקיכם ג' לא ישא פנים
לא ישא פנים – אם תפרק עולו
(י. י. רש"י)

לכאורה תמוה מאוד, מה מחדש רש"י בפירושו, וכי יש איזו הוה אמינא ש"לא ישא פנים" קאי על המקיים תורה ומצוות?

ויש לבאר זה בפשטות:

בברכת כהנים נאמר "ישא ה' פניו אליך", ומפרש רש"י "יכבוש כעסו", ונמצא שמקרא מלא דיבר הכתוב, שגם על מי שמתנהג היפך מרצון ה', ובמילא ראוי הוא לכעסו של הקב"ה, מ"מ "נושא" ה' פניו ו"כובש כעסו". וא"כ קשה, הרי זה בסתירה לכאורה להנאמר כאן ש"לא ישא פנים" (וראה דבק טוב, משכיל לדוד, ועוד כאן)?

ועל כן מחדש רש"י שלא מדובר כאן על הנהגה סתמית שהיא היפך רצון ה', אלא על הנהגה מיוחדת של "תפרקו עולו", דלא זו בלבד שאינו מתנהג בפועל כרצון ה', אלא פורק עול לגמרי ר"ל, ומוציא עצמו מכלל עבדי ה', ואומר בלבבו ש"בשרירות לבי אלך" (נצבים כט, יח), ורק על הנהגה מיוחדת כזו דווקא נאמר "לא ישא פנים".

אך, אם אינו "פורק עול" אלא חוטא ועובר על רצון ה' מסיבות אחרות, הנה על זה נאמר "ישא ה' פניו" – "יכבוש כעסו".

להתפלל בלחש או לא להשמיע קול בתפלה?

ולעבדו ככל לבבכם
איזו היא עבודה שהיא בלב... זו תפלה
(יא, י. תענית בתחילתה)

איתא בגמ' "וקולה לא ישמע – מכאן שאסור להגבי' קולו בתפלתו" (ברכות כד, ב). והנה ברי"ף הגירסא היא "מכאן למתפלל שצריך שתהא תפלתו בלחש". וצריך ביאור בטעם חילוקי הגירסאות.

ויש לומר בזה:

בענין התפלה יש שני ענינים: א. בקשת צרכיו, כפשטות הדבר. ב. עבודה שבלב, כמו שלמדו מ"ולעבדו ככל לבבכם", "איזו היא עבודה שהיא בלב... זו תפלה".

והנה, את"ל שעיקר ענין התפלה הוא בקשת צרכיו, הרי התפלה היא בעיקרה מצוה שבדיבור, שאע"פ שהקב"ה יודע מחשבות האדם מ"מ מצות התפילה היא שיבקש אדם צרכיו מהקב"ה בדיבור כמו שמבקשים ממלך בשר ודם. ולפ"ז יש מקום לומר, שדיבור התפלה צ"ל דוקא בקול הנשמע לאחרים, שהרי כך היא דרך הבקשה ממלך בשר ודם שהבקשה היא בקול הנשמע דוקא.

אלא דמפני ש"המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמונה" (ברכות שם), לכן לפועל נאסרה השמעת קול בתפלתו. ונמצא שאיסור הגבהת הקול הוא רק מחשש "קטני אמונה" אך אין מצוה חיובית בתפלת לחש דוקא.

אך באם אמרינן דעיקר ענין התפלה הוא הכוונה ומחשבת הלב, עבודה שבלב, ולא בקשת צרכיו, יוצא מזה שעצם גדר התפלה מחייב שצ"ל התפלה בלחש דוקא, כי הדיבור בקול רם הוא היפך כוונה עמוקה ורגש פנימי דהלב, ולכן עצם גדר הכוונה מחייב תפלה בלחש.

[ואשכחן] דוגמא לדבר בקדשים, עיי' זבחים יג ע"א די"א דהולכת הדם למזבח על מנת לזרוקו היא מד' עבודות שמחשבה פוסלת בהן (והלכה כן, ראה רמב"ם הל' פסוה"ק פ"ג ה"ד). וביאר הגאון מרגצוב (צפע"נ עה"ת ר"פ מסעי, ועוד) דאף שההולכה הכרחית היא (בנדר"ז) בשביל הזריקה שלאח"ז, סו"ס אחר שיש בה צורך וחיוב נעשה חשיבות בפ"ע והוי עבודה שמחשבה בה פוסלת. ובאמת גם מאן דפליג שם ע"ז הוא כי ס"ל ד"אפשר בלא חילוק שוחט בצד המזבח". מיהו בנידון דבר המוכרח בעצם, וע"ד נדר"ד, י"ל שגם ר"ש מודה שנעשה ענין וחשיבות בפ"ע].

ומעתה מובן עד"ז בלימוד התורה דנשים, דהא דחייבות ללמוד הלכות הצריכות להן, אם שהוא (לא מצד מצות לימוד התורה מצ"ע, כ"א) בשביל "לידע היאך לעשותן" (היינו שהוא דבר הכרחי בשביל קיום המצות), בכ"ז נעשה הלימוד ענין בפ"ע. ולכן מברכות הן משו"ז ברכות התורה. ומתורן בפשטות דאינו סתירה לילפותא ד"בניכם ולא בנותיכם", כי אכן אינן במצוה זו דת"ת המדוברת כאן, ועדיין יש להן שייכות בענין של חיוב לימוד תורה כגדר בפ"ע, ודו"ק היטב שרבינו נקט "אשה אינה במצות ת"ת", ולא כתב פטורה מלימוד התורה – וכיו"ב.

(ושפיר) יכולות לברך "ונתן לנו את תורתו" (שהרי עפהנ"ל גם להן ניתנה התורה (במ"ת) בנוגע (וע"י) המצוות שלהן (אבל בבני נח אכן סו"ס אין שייך שיברכו "אשר נתן לנו את תורתו"), וראה שו"ע רבינו סי' קפז שמטעם זה אומרות הנשים בברה"ז "ועל תורתך שלמדנו").

ונראה שהוא ע"ד דאשכחן (ב"ק לח, א. סנהדרין נט, א. ע"ז ג, א) גבי נכרי הלומד תורה "שנאמר אשר יעשה אותם האדם גו' כהנים לוי' וישראלים לא נאמר כו' למדת שאפי' נכרי ועוסק בתורה (בשבע מצוות דידהו, סנה' שם) הרי הוא ככהן גדול". והנה חשיבות זו בנכרי אינה סתם ענין בפ"ע של מעשה חיובי, כמו כל מעשה של מצוה שעושה וכיו"ב, אלא היא מצד מעלה המיוחדת ללימוד תורה דוקא, וכמ"ש בתוס' שם ד"להכי נקט כה"ג משום דכתי' יקרה היא מפנינים ודרש' (הוריות יג, א) מכה"ג הנכנס לפני ולפנים כו'", שזוהי מעלת התורה. ולכאורה הדבר נפלא מן הדעת שהרי התורה לא ניתנה אלא לישראל, ומה שהנכרים מותרים ללמוד תורה (אף כי "נכרי שעוסק בתורה חייב מיתה", כמבאר בסוגיא, סנה' שם), הוא רק לפי שנצטוו לקיים ז' מצוות ב"נ וצריכים ללמוד הלכותיהן בשביל לידע איך לעשות, ומאין להם המעלה דעסק התורה (שאינה במצוות שלהם). ועל כרחין צ"ל דמאחר שבפועל מחויבים ב"נ ללמוד הלכות דמצות אלו (משום הא דבלא"ה לא יוכלו לקיימן), הנה אף שלימודם הוא בשביל קיום המצות, מ"מ, כיון שעכ"פ סוף סוף נעשו מחויבים ללימוד תורה – שוב יש בהם גם הגדרים דלומד תורה, כולל מעלות הנ"ל. או בסגנון אחר, לימוד תורת ז' מצוות ע"י בני נח, אף שאינו בא לכתחילה מצ"ע, כ"א הכנה מוכרחת בשביל דבר אחר – קיום מצות אלו – מ"מ נעשה ע"י ענין לעצמו, לימוד התורה מצ"ע. ומחמת כל זה יש בו גם הענין הנפעל ע"י לימוד התורה, דהרי הוא ככה"ג.

ביאורים בעניני הפרשה על דרך ההסידות

הדבור מודפס
לעילוי נשמת
הרה"ח ר' יהודה לייב ב"ר
מרדכי אברהם ישעי'
ע"ה נפטר
מבית ב"ק אדמו"ר ז"ע
נלב"ע י"ד ניסן ה'תשס"ג
הנצחה

תפילת שמונה עשרה לעתיד לבוא

מדוע על פי הזוהר יש להתפלל בלחש גמור? / מהו הקשר בין תפילת שמונה עשרה לעולם האצילות? / במה מתבטא "כעומד לפני המלך"? / ומדוע לעתיד לבוא יתפללו שמונה עשרה בקול רם? – ביאור בעומק מדהות תפילת שמונה עשרה בזמן הזה ולעתיד לבוא

תפילת האדם היא "עבודה שבלב", כאמור בפרשתנו "ולעבדו בכל לבבכם – עבודה שהיא בלב וזו היא תפילה" (יא, יג ובפרש"י).

עיקרה של התפילה הוא תפילת שמונה עשרה, וחז"ל תיקנו לומר אותה בלחש. וטעם הדבר מובן בפשטות, כי הדיבור בקול רם הוא היפך הכוונה העמוקה ורגש הפנימי של הלב, ומכיוון שהתפילה היא "עבודה שבלב" ראוי לה שתיאמר בלחש דווקא (וראה במקור הדברים הע' 29 השקו"ט בזה).

והנה, דבר מופלא מצינו בספר 'תורה אור' מכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע (מה, ב. וכו"ה בלקוטי תורה שיר השירים מח, ב), אשר לעתיד לבוא, בזמן הגאולה לא תהי' עוד התפילה בלחש, אלא "אז יהי' שמונה עשרה בקול רם".

ויש לבאר היטב טעם החילוק באופן התפילה בין זמן הזה לימות המשיח. ותחילה יש ליתן טעם בדין תפילה בלחש בזמן הזה על פי פנימיות העניינים, ואזי יתברר אשר במצב הרוחני שישורר בעולם בבוא גואל צדק, ראוי יהי' להתפלל שמונה עשרה בקול רם דווקא, וכפי אשר יתבאר.

תפילה על פי הזוהר – בלחש גמור

בגדר ה"לחש" דתפילת שמונה עשרה, נפסק להלכה ש"לא יגבי' קולו בתפלתו, ולא יתפלל בלבו, אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש", והיינו שדין תפילה בלחש אינו שיתפלל בלחש גמור, אלא צריך שיהי' בקול מעט, עד שיוכל לשמוע באזניו (רמב"ם הל' תפילה פ"ה ה"ט, וכן הוא בשו"ע אור"ח סי' קא ס"ב).

עיון ופולחן בסוגיות הפרשה

מצות ת"ת בנשים

יסיק דחיוכן בלימוד הלכות הצריכות הוי בגדר ת"ת ולא רק הכשר מצוה / יפלפל במה שהש"ס לא הזכיר חלקן הנ"ל בת"ת אלא דוקא הא דאקרויי ואתנניי לבנייהו ולבעלייהו

ולמדתם את בניכם ולא בנותיכם היאך תאמר וצונו ונתן לנו", ועוד הא אמרו בברכות יז ע"א. ועוד עיי' בסוטה כא ע"א גבי זכות התולה לסוטה "זכות דמאי, אילמא זכות תורה הא אינה מצווה כו", משמע להדיא דאינה בכלל ת"ת; ומתוך ע"פ המימרא "נשים במאי זכייין באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנניי גבריהו כו", הרי דרק בזה זכותם ואין להם זכות דלימוד משלהן.

ועוד צ"ע בהנ"ל בהל' ברכות השחר, דהלא חיוב לימוד הלכות הצריכות הוא – כלשון רבינו עצמו – בכדי "לידע אותן", "לידע האיך לעשותן", וא"כ הבקיאיה בדיני' ופטורה מללמוד ההלכות (עיי' ברכי יוסף סי' מז אות ז) לכאור' אין שייך לחייבה בברכת התורה מטעם זה, ומעתה איך הביא רבינו כטעם ראשון ועיקרי לחיוב ברכה"ת טעם שאינו שייך בב"ה הנשים ולכל היותר הו"ל להביאו כטעם נוסף (וכן הקשה בשו"ת בית הלוי ח"א סי' ו על האגור ותיורצו שם צ"ע להעמיסו בל' האגור).

גרסינן בקידושין כט: דאין אשה חייבת בת"ת מדאמר קרא בפרשתנו ולמדתם אותם את בניכם, בניכם ולא בנותיכם, והביאו לדינא רבינו הזקן בהל' ת"ת פ"א הי"ד דאשה אינה במצות ת"ת כו', וסיים "ומכל מקום גם הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן כו'" ונסמן על הגליון לספר האגור (הובא במג"א). והנה כ' רבינו הזקן בהל' ברכות השחר סו"ס מז שמצד חיובן ללמוד הלכות הצריכות מברכות נמי ברכת התורה (ואח"כ הוסיף טעם אחר לזה, עיי' להלן). ולכאור' מוכח דהוי מגדר ת"ת ממש ולא רק מעשה דהכשר מצוה (שמצד חיובן במצוות אלו מחוייבות נמי להכשיר עצמן לקיומן ע"י ידיעת הלכותיהן).

איברא דיל"ע בזה טובא כי פשטות הילפותא "את בניכם ולא בנותיכם" משמע דאינן בלימוד התורה, וכל' רבינו גופי' "אשה אינה במצות ת"ת" (ועיי' בביאורי הגר"א אור"ח סי' מז ס"ד שכתב על דברי האגור הנ"ל דהדברים "דחויין מכמה פנים וקרא צווח

"מאורות" לכל המצוות

ולעבדו בכל לבבכם

איו היא עבודה שהיא כלל... זו תפלה
(יא, יג תענית בתחילתה)

בנוגע למצוות התפילה מצינו שישנם האומרים שתפלה היא מדרבנן (ראה רמב"ן בטהמ"צ להרמב"ם מ"ע ה), ואפילו האומרים שהיא מן התורה (ראה רמב"ם ריש הל' תפלה, וראה כס"מ שם), הנה גם לדעתם התפלה ג' פעמים בכל יום היא מדרבנן (ראה סהמ"צ להצ"צ שרש מצוות התפלה בתחילתה).

ולכאורה צריך ביאור, הרי התפלה היא מוכרחת ביותר, ועד שרבינו הזקן נ"ע כותב ש"האומרים תפלה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם" (אג"ק שלו ח"א ס"ע לג ואילך). ואיך שייך לומר שהתפלה ג' פעמים ביום אינה מן התורה?

ויובן זה בהקדים מה שכתב הרמב"ם בספר המצוות בהשרשים "שאינן ראוי למנות הציוויים הכוללים התורה כולה" (שרש רביעי), והסיבה לכך שציוויים אלו לא נכללו במנין המצוות אינה בגלל שהם פחותים במעלה, אלא אדרבה, להיותם ציוויים כוללים, הרי הם בעילוי יותר, למעלה מענין של מנין המצוות:

התורה ומצוות ניתנו למטה כדי להעלות את גשמיות וחומר העולם ולעשותם כלים לאלקות. ולכן לא נמנו הציוויים שאין בהם מעשה מיוחד והם ציוויין כוללים, כי במצוות אלו אין התעסקות עם גשמיות וחומר העולם להעלותם לקדושה. ומ"מ כדי שאדם יוכל להעלות דבר גשמי ע"י המצוות חייב הוא לקיים הציוויין הכוללים, כי יש חשש שהתעסקות האדם עם הדברים הגשמיים תוריד אותו למטה, ולכן ישנם כמה ציוויין כוללים, שיש בהם נשמה וחיות והתלהבות, שע"י קיומו מצוות אלו יוכל להחיות ולהאיר גם את הדברים הגשמיים.

ונמצא, שמצוות אלו הן למעלה ממצוות מעשיות, והרי הן כמו ה"נשמה" שלהן, ולכן אינן נכללות בגדר מנין ומספר המצוות, להיותן

כמו הנשמה, שהיא אמנם מחי' את רמ"ח אברי הגוף, אבל אינה מתחלקת לרמ"ח חלקים.

ועפ"ז יש לומר שכן הוא גם בנוגע לענין התפלה:

התפלה היא כמו הנשמה והפנימיות של המצוות, ולכן מוכרחת היא ביותר כדי שיוכל להעלות את העולם ע"י המצוות, אך אינה נכללת במנין המצוות, וי"א שהיא מדרבנן, להיותה למעלה ממצוות מעשיות ומענין המנין, כשם שהנשמה היא למעלה ממנין אברי הגוף מצד רוחניותה. והרי התפילה עולה על גביהן, להיותה בבחינת "מאורות" לכל ענין התורה ומצוות'.

מדוע אומרים תחנון אחרי שמונה עשרה?

בנוגע לאמירת תחנון, ידועה הקושיא מדוע אמירת התחנון היא לאחר שמונה עשרה, דלכאורה ה' מתאים יותר לאמרה קודם?

ויש לומר הביאור בזה:

לפעמים יתכן מצב, ש"דרך איש ישר בעיניו" (משלי כא, ב), דלמרות שהנהגתו אינה "ישרה" כל כך, אך "בעיניו" הוא אינו רואה את החסרונות שלו.

יתר על כן, לפעמים האמת היא שאין לאדם חסרונות, להיות עבודתו את השי"ת בתכלית השלימות, אך כאשר אדם עולה בעבודתו מחיל אל חיל, אזי מבין הוא שמדריגתו בעבודת ה' שאחז בה קודם אינה "שלימה", ויש בה "חסרון", שהרי רואה הוא שאפשר לעלות למעלות יותר גבוהות מזה, ולהגיע ל"שלימות" יותר נעלית.

ולכן אומרים את התחנון לאחר תפילת העמידה, כי אז עומד "כעבדא קמי מרי", ומבטל את עצמו ורצונותיו מכל וכל, ואזי יכול להעריך באמת את עצמו אם הנהגתו "ישרה" היא ואם הגיע כבר לתכלית השלימות, או לא, ורק אז ביטלתו לומר תחנון כדבעי.

לקראת שבת

ט

אבל בזוהר הקדוש (ויגש רי, א) משמע שצריך המתפלל שלא יישמע קולו כלל - "לצלחה בלחש בדהוא קלא דלא אשתמע" וכתפילת חנה שנאמר בה (שמואל א א, יג) "וקולה לא ישמע", ועוד איתא בזוהר הקדוש שאם "ההיא צלוחת אשתמע לאודנין דבר נש, לית מאן דציית לה לעילא" (ויקהל רב, א), והיינו שתפילה שאפשר לשומעה באוזן בני אדם אינה נשמעת למעלה.

ומובן מדברי הזוהר הקדוש, אשר על פי פנימיות התורה צריכה התפילה להיות בלחש גמור, ובאופן שלא יישמע כלל, אפילו לאזני המתפלל (ראה של"ה רנ, סע"א (מספר דרך חיים)). ויש להתחזק על סיבת הדבר, מדוע על פי חלק הנסתר שבתורה המתפלל צריך שלא להשמיע לאוזניו את תפילת שמונה עשרה.

סולם התפילה - ער עולם האצילות

התפילה היא סולם אשר בו ארבע שליכות, והאדם עולה בו בעילוי אחר עילוי, בדרגות רוחניות נעלות ובמידת התבטלותו אל הבורא ית"ש. השליכה העליונה ביותר, היא תפילת שמונה עשרה, שהיא כנגד עולם ה"אצילות" הרוחני (ראה סידור הארז"ל בתחילתו).

עולם ה"אצילות" הוא עולם רוחני נעלה ביותר, ויש הבדל מהותי ויסודי בינו לבין העולמות הרוחניים שלמטה הימנו:

העולמות הרוחניים התחתונים יותר, הם קדושים וטהורים, ויש בהם מלאכים, והיכלות, ואורות, וברואים קדושים וטהורים; אך כל אלו המה מציאות שנבראה מאין ליש, והם אינם בטלים לחלוטין לבוראם. הם עומדים ומשרתים ומשמשים את קונם, וקדושתם נשגבה עד למאוד, אך אי אפשר לומר עליהם שהם בטלים בתכלית להשי"ת.

לעומת זאת, עולם האצילות בטל לחלוטין להשי"ת. גם בו יש אורות וכוחות שונים שנאצלו מאיתו ית', אך אין להם שום מציאות משלהם, הם בטלים בתכלית למאצילם, וכל עניינם ומהותם היא אך ורק לשמש את השי"ת. עולם האצילות הוא "עולם האחדות", שבו מאיר ומורגש בגלוי כיצד הוא ית' יחיד ואין בלתו, והכל בטלים בתכלית לגביו.

ומעין זה היא גם עבודת היהודי בהתפללו את תפילת העמידה, שהיא כנגד עולם האצילות, שבשעה זו עליו להכיר בכך שהשי"ת הוא יחיד ואין בלתו, ולעמוד בהתבטלות מוחלטת לפניו ית'.

וזהו גם מה שאמר חז"ל (ברכות לג, א. ועוד) שבעת התפילה צריך האדם להיות "כעומד לפני המלך":

ניתן ה' לפרש שמהות התפילה היא בקשת צרכי האדם וכיוצא בזה, אלא שבשעת התפילה, כאשר מבקש צרכיו, עליו לעמוד כפי שעומדים לפני מלך. אך באמת יש בדין זה עומק גדול הרבה יותר: דין זה אינו מורה רק על מצב האדם בעת התפילה, אלא על מהות התפילה עצמה. מהותה של התפילה היא, שהאדם עומד לפני מלכו של עולם, והוא מתבטל לחלוטין לפניו. וזו הדרגה שבה אוחז האדם בתפילת שמונה עשרה.

הדבר מתבטא גם בהלכה הפסוקה (טושו"ע או"ח סי' קד) אשר בעת תפילת לחש "אפילו מלך

ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו":

בהשקפה ראשונה נראה הציור של דין זה, שהאדם עומד בתפילתו, ושומע פלוני השואל בשלומו, ומבחין שהשואל הוא מלך ישראל, ומכל מקום צריך לנהוג באופן שאינו מפסיק מתפילתו.

אבל בדרך הפנימיות יש לפרש דין זה בעומק יותר: האדם העומד בתפילת העמידה, לפני מלך מלכי המלכים, הוא בטל לחלוטין ואין לו שום מציאות עצמית, וממילא אינו שומע ואינו מבחין, ואין שייך כלל היכי תימצי ששייב שלום לאותו מלך!

תפילת לחש – ביטול בתכלית

ומעתה יובן מה שנפסק בזוהר, שהמתפלל שמונה עשרה אינו משמיע אפילו לאזניו:

סיבת דין לחש שבתפילה היא משום שדיבור האדם הנשמע אל הזולת מורה על כך שהוא קיים והוא מחשיב עצמו למציאות, וכאשר מתפלל בלחש הרי זה משום שאינו מרגיש עצמו למציאות. וכפי שנתבאר בסה"ק ש"לכן תפילה היא בלחש ובחשאי. . בחינת ביטול במציאות ממש לגמרי, והיינו בחינת השתפכות [הנשמה] אל חיק אבי' [הקב"ה] ממש, להיות כאין ואפס ממש" (תורה אור ויחי מה, ג).

ומכיוון שעומק פנימיות דין לחש הוא מה שהאדם בטל במציאות להשי"ת, הרי מובן שכשם שצריך שאחרים לא ישמעו תפילתו, כמו כן עליו להתפלל בלחש גמור שלא ישמיע אפילו לאזניו. וכאשר אפילו הוא עצמו אינו שומע את קולו, הרי זה מורה שהוא עומד בהתבטלות מוחלטת. וזהו טעם מה שפסקו בזוהר שתהי' התפילה "בההוא קלא דלא אשתמע", אפילו לאזני המתפלל.

מצב בני ישראל בימות המשיח

והנה, כל האמור הוא רק בזמן הזה, אך בשני ימות המשיח "אז יהי' שמונה עשרה בקול רם". ומאחר שנתבאר שעניין הלחש שבתפילה מורה על תכלית ביטול האדם להשי"ת, הרי הדבר מעורר תמיהה גדולה:

היאך ייתכן אשר דווקא בימות המשיח, עת אשר ייגלה כבוד השי"ת על כל יושבי תבל, תהי' התפילה בקול רם, והלא לכאורה הדבר מורה על הרגשת מציאותו העצמית של האדם, וחסרון בהתבטלותו להקב"ה?

[הביאור דלקמן נאמר על יסוד דברים שכתב כ"ק הרה"ק רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצוק"ל [אביו של כ"ק אדמו"ר זי"ע] על שולי גיליוני ספר הזוהר שלו, בהיותו משולח לארץ גזירה ב"עוון" הפצת היהדות במסירות נפש ברוסי' הסובייטית. נסתלק בגלותו ביום כ' מנחם אב תש"ד].

ביאור התמיהה הלזו, טמון באחד החידושים והעילויים הנפלאים שיתגלו לעתיד לבוא:

עבודת ה"ביטול" בזמן הזה היא באופן שהאדם מתבונן בגדולת ה', עד אשר כל כוחותיו, שכלו ומידותיו על כל פרטיהם, בטלים בתכלית אל מול גדולתו ית'. והוא מרגיש אשר אין לו שום מציאות מול הבורא ית'.

לעתיד לבוא, תבוא עבודת ה"ביטול" לשלימותה. אז יקום הייעוד "ונגלה כבוד ה'", שכבוד ה' יתגלה ויאיר בכל מקום ופינה בעולם. לעתיד לבוא יהי' "וראו כל בשר יחדיו" (ישעי' מ, ה), שכל נברא ונמצא "יראה" וירגיש במוחש את מציאותו ית' וגדולתו. ואזי יכירו כל הנבראים שאין להם מציאות אמיתית, ויהיו בטלים לגמרי כלפי השי"ת.

אמנם, אלו הדברים אמורים אודות כל שוכני תבל, מלבד ישראל עם קרובו, שכאשר יבוא משיח צדקנו יתבטא אצלם עניין הביטול באופן אחר לגמרי:

עניין זה יובן בהקדים מה שאמרו בגמרא (גיטין סב, א) על הפסוק "בי מלכים ימלוכו" (משלי ח, טו), שרבנן הפוסקים הלכה בתורה נקראים "מלכים". ואף שהשי"ת הוא נותן התורה והוא ית' המלך הגוזר ומצווה, מכל מקום נקרא החכם בעצמו "מלך", מחמת ש"אינו תופס מקום מצד עצמו כלל", והוא רק "בביטול אל דבר ה' ורצונו וחכמתו", ועל כן "דבר המלך הוא השלטון והוא בחינת מלך שגוזר ואומר שאם יטעון ראובן כך כו' יהי' כך" (תורה אור וישב כו, ב).

והיינו, שכאשר החכם בטל בתכלית אל הקב"ה, נק' החכם בשם "מלך". כי לא קיימת כאן מציאותו של החכם, שנתבטלה לגמרי, אלא רק דברי הקב"ה. וממילא שייך לומר על החכם שהוא מלך, כי אין כאן את מציאות החכם אלא את מציאות מלכו של עולם שמתגלית בלימודו. וכאשר מכנים את החכמים "מלכים", הכוונה היא למלכו של עולם שמתגלה בדבריהם.

ועל דרך זו, יהי' לעתיד לבוא אצל כל עם ישראל, עם קרובו, שאז ירגישו במוחש כיצד "ישראל וקודשא בריך הוא כולא חד" (ראה זהר ח"ג עג, א), שכל מציאותם של ישראל היא מה שהם מאוחדים וכלולים בהשי"ת. כי כאשר יזרח אור השי"ת על תבל ויושביו, אז יכירו ישראל שאינם מציאות נפרדת ממנו ית' ח"ו, אלא הם מאוחדים עמו ית' בתכלית.

ונמצא, שביטולם של בני ישראל לא יגרום ל"שבירת" מציאותם, כבכל יושבי תבל, אלא להיפך, אז ידעו ויכירו שאמיתת מציאותם של ישראל היא התאחדותם בהשי"ת שהוא ה"נמצא" האמיתי.

מעלת תפילת שמונה עשרה בקול רם לעתיד לבוא

ומאחר שנתבאר שכל מציאותם של ישראל לעתיד תהי' בגלוי רק ההתבטלות אל השי"ת, הנה יובן מה שבזמן הזה תפילת העמידה היא בלחשה ולעתיד בקול רם דווקא:

דיבורו של האדם מורה על מציאותו, ועל כן בזמן הזה שעיקר עבודת הביטול הוא לשלול את מציאות האדם, מתבטא הדבר בכך שהתפילה היא בלחש ואפילו לאזניו לא ישמיע, אך לעתיד, כאשר יתגלה שמציאות בני ישראל היא גופא גילוי מציאותו ית' בעולם, תהי' התפילה בקול רם, כי דיבורם של ישראל ומציאותם אינם דבר נפרד ממנו ית' אלא גם דיבורם הוא הוא דיבורו של הקב"ה, מאחר שדבוקים הם בתכלית אל הקב"ה. וכאשר יתפללו בקול רם, יתגלה לעין כל כיצד כל דיבורם הוא רק גילוי אחדותו ית' בעולם.